

УДК 33.025.3:336

М. М. Забаштанський, д-р екон. наук, доцент

А. В. Роговий, д-р екон. наук, доцент

Ю. В. Євтушенко, здобувач

Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

СУЧАСНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВИХ ВІДНОСИН СФЕРИ УПРАВЛІННЯ ОБ'ЄКТАМИ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАСНОСТІ

М. Н. Забаштанский, д-р экон. наук, доцент

А. В. Роговой, д-р экон. наук, доцент

Ю. В. Евтушенко, соискатель

Черниговский национальный технологический университет, г. Чернигов, Украина

СОВРЕМЕННЫЕ АСПЕКТЫ РАЗВИТИЯ ФИНАНСОВЫХ ОТНОШЕНИЙ СФЕРЫ УПРАВЛЕНИЯ ОБЪЕКТАМИ ГОСУДАРСТВЕННОЙ СОБСТВЕННОСТИ

Maksym Zabashkanskyi, Doctor of Economics, Associate Professor

Andrii Rogovyi, Doctor of Economics, Associate Professor

Yurii Yevtushenko, PhD student

Chernihiv National University of Technology, Chernihiv, Ukraine

MODERN ASPECTS OF DEVELOPMENT OF FINANCIAL RELATIONS IN THE FIELD OF GOVERNANCE OF OWNERS OF PUBLIC PROPERTY

У статті висвітлюються сучасні аспекти розвитку системи фінансових відносин шляхом активізації концесійних відносин в Україні. Доведено необхідність підвищення ефективності управління державним та комунальним секторами економіки, за якого б задовольнялися потреби споживачів товарів, робіт, послуг, здійснювалось розширене відтворення основного капіталу, шляхом запровадження сучасних підходів до управління ними, найбільш вдалим серед яких визначено концесію. Обґрунтовано необхідність впровадження механізму державного регулювання фінансового забезпечення розвитку концесійних відносин в Україні. Узагальнено систему принципів державного регулювання фінансового забезпечення розвитку концесійних відносин.

Ключові слова: фінансові відносини; концесійні відносини; фінансові ресурси; концесія; державне регулювання; національна економіка.

В статье рассматриваются современные аспекты развития системы финансовых отношений путем активизации концессионных отношений в Украине. Доказана необходимость повышения эффективности управления государственным и коммунальным секторами экономики, при котором бы удовлетворялись потребности потребителей товаров, работ, услуг, осуществлялось расширенное воспроизводство основного капитала, путем внедрения современных подходов к управлению ими, наиболее удачным среди которых определена концессия. Обоснована необходимость внедрения механизма государственного регулирования финансового обеспечения развития концессионных отношений в Украине. Обобщено систему принципов государственного регулирования финансового обеспечения развития концессионных отношений.

Ключевые слова: финансовые отношения; концессионные отношения; финансовые ресурсы; концессия; государственное регулирование; национальная экономика.

The article covers modern aspects of the development of the financial relations system by activating concession relations in Ukraine. The necessity of improving the efficiency of management of the state and municipal sectors of the economy was proved, in order to meet the needs of consumers of goods, works and services, an expanded reproduction of fixed capital was implemented, through the introduction of modern approaches to their management, the most successful of which is defined by the concession. The necessity of introduction of the mechanism of state regulation of financial provision of concession relations development in Ukraine is substantiated. The system of principles of state regulation of financial provision of concession relations development is generalized.

Keywords: financial relations; concession relations; financial resources; concession; state regulation; national economy.

Постановка проблеми. Важливість зміни підходів організації фінансових відносин та практичного впровадження концесійної форми управління об'єктами державної та комунальної форми власності обумовлено певними причинами: низька результативність їх функціонування; неспроможність формування достатнього обсягу фінансових ресурсів для інноваційної модернізації та оновлення виробничих потужностей; низька якість їхніх товарів, робіт та послуг, з одного боку, та формування базису розвитку національної економіки і здійснення визначального впливу на рівень життєзабезпечення суспільства – з іншого. Разом з тим практичне впровадження концесійної форми

управління об'єктами державної та комунальної форми власності вимагає належного механізму державного регулювання процесу їх фінансового забезпечення, спрямованого на дотримання існуючих правових умов її організації.

Розбудова фінансових відносин у сфері управління об'єктами державної і комунальної власності обумовлена необхідністю підвищення результативності їх функціонування, як базової умови розвитку національної економіки та життєзабезпечення суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам розвитку фінансових відносин у сфері управління об'єктами державної і комунальної власності приділені праці таких вітчизняних учених-економістів, як О. І. Барановський, З. С. Варналій, О. Д. Василик, В. М. Геєць, Н. Б. Демчишак, А. О. Єпіфанов, О. П. Кириленко, Л. О. Коваленко, К. В. Павлюк, С. В. Онишко, В. М. Опарин, А. А. Пересада, О. Д. Рожко, Н. В. Ткаченко та ін. Серед зарубіжних науковців, у працях яких висвітлені питання фінансового забезпечення, можна виділити таких: В. В. Бочаров, А. Кейн, Л. Крушвіц, А. Дж. Маркус та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на вагомий вплив вчених-економістів у частині дослідження організації фінансових відносин у процесі управління об'єктами державної та комунальної власності, питання аргументації використання концесійної форми залишаються недостатньо опрацьованими. Зважаючи на вагомий вплив об'єктів державної і комунальної власності на процес життєзабезпечення суспільства та формування базису розвитку національної економіки, актуалізується питання формування та використання механізму державного регулювання фінансового забезпечення розвитку концесійних відносин у сучасних умовах.

Мета статті. Метою статті є обґрунтування доцільності розширення використання потенціалу розвитку фінансових відносин шляхом активізації концесійної форми управління об'єктами державної та комунальної власності в контексті державної політики забезпечення реалізації інфраструктурного розвитку національної економіки та покращення умов життєдіяльності суспільства.

Виклад основного матеріалу. Забезпечення сталого розвитку економіки країни та результативного функціонування державного та комунального секторів економіки залишається одними із пріоритетних завдань, на вирішення яких спрямовані зусилля всіх рівнів влади. Проте через обмеженість бюджетного фінансування, значне знецінення вартості національної грошової одиниці фінансове забезпечення більшості секторів економіки здійснюється не в повному обсязі, що спричиняє погіршення результативності їх функціонування, негативно впливає на якість товарів, робіт та послуг, створює умови для зупинення функціонування окремих суб'єктів господарювання. Водночас життєва, суспільна та соціальна значущість їх функціонування спричиняє необхідність запровадження сучасних підходів до управління ними.

До державного майна у сфері господарювання належать цілісні майнові комплекси державних підприємств або їхніх структурних підрозділів, нерухоме майно, інше окреме індивідуально визначене майно державних підприємств, акції (частки, паї) держави у майні суб'єктів господарювання різних форм власності, а також майно, закріплене за державними установами й організаціями з метою здійснення необхідної господарської діяльності, та майно, передане в безоплатне користування самоврядним установам і організаціям або в оренду для використання його у господарській діяльності.

Фінансові відносини – це частина економічних відносин, яка пов'язана з формуванням та використанням фінансових ресурсів з метою: здійснення економічних, соціальних, політичних та інших функцій сучасної держави; забезпечення розширеного відтворення на макро- та мікроекономічному рівнях; участі у відносинах обміну для задоволення потреб господарських суб'єктів та населення. Саме такий підхід до

трактування дозволяє говорити про схожість завдань, які стоять як перед фінансовими відносинами, так і концесійними. Концесійні відносини також пов'язані з формуванням та використанням фінансових ресурсів, метою якого є задоволення потреб держави, населення та суспільства.

Впровадження концесійної форми управління суб'єктами господарювання державної та комунальної форм власності дасть змогу створити необхідний фінансовий та економічний потенціал для стійкого розвитку національної економіки [2]. Крім того, концесійна форма управління дозволяє взаємодію сукупності елементів, що складають цілісне утворення, яке має нові властивості, що полягають у здатності окремої форми управління суб'єктами господарювання результативно впливати на ефективне функціонування переважної частини галузей та визначати стан економіки країни.

Практичне впровадження механізму системної реалізації концесійних відносин вимагає належного державного регулювання фінансового забезпечення концесійних відносин.

Необхідність державного регулювання фінансового забезпечення концесійних відносин обумовлена багатьма факторами: значною потребою суспільства та економіки в інноваціях; боротьбою з тінізацією економіки; забезпеченням фінансово-економічної безпеки, а також обмеженістю фінансового забезпечення інноваційної діяльності концесіонерів. Враховуючи сучасні підходи до трактування сутності державного регулювання, пропонуємо розглядати державне регулювання розвитку концесійних відносин як складову системи управління концесійною діяльністю відповідно до основних напрямів державної політики у сфері інновацій та підвищення фінансово-економічної безпеки.

Механізм державного регулювання фінансового забезпечення розвитку концесійних відносин розглядаємо як систему, яка має принципи (загальні, спеціальні, локальні), форми (пряму та опосередковану), важелі (економічні, фінансові, правові), інструменти (державна політика, цільові програми, концепції розвитку), функції (законодавча, інституційна, контролююча, регулююча, стимулююча, інтеграційна) (рис.).

Оскільки адекватність державного регулювання фінансового забезпечення розвитку концесійних відносин вимогам і пріоритетам державного управління забезпечується реалізацією функцій державного регулювання та вирішенням поставлених завдань, то вважаємо за необхідне внести їх як компоненти у механізм державного регулювання фінансового забезпечення розвитку концесійних відносин. На державне регулювання фінансового забезпечення розвитку концесійних відносин покладаються такі функції:

- законодавча – регулювання фінансового забезпечення розвитку концесійних відносин має здійснюватися винятково в рамках існуючого правового поля;
- інституційна – правове та організаційне забезпечення державного регулювання фінансового забезпечення розвитку концесійних відносин;
- контролююча – забезпечення постійного спостереження за процесом розвитку концесійних відносин, джерелами та обсягами його фінансового забезпечення;
- регулююча – забезпечення за допомогою податкових інструментів належного рівня фінансового забезпечення концесійних об'єктів з метою виконання ними програми інноваційного розвитку концесійних об'єктів;
- стимулююча – виявляється у заохоченні державою здійснення інноваційної діяльності концесійними об'єктами, а також закріпленні процесу її реалізації у концесійній угоді;
- інтеграційна – об'єднання зусиль держави та концесіонерів з метою формування необхідного рівня фінансового забезпечення здійснення інноваційного розвитку концесійної діяльності.

Рис. Механізм державного регулювання фінансового забезпечення розвитку концесійних відносин в Україні

Джерело: розроблено авторами.

Форми державного регулювання фінансового забезпечення розвитку концесійних відносин реалізуються таким способом:

- пряма форма реалізується шляхом розширення законотворчої діяльності та адміністративного впливу на процес фінансового забезпечення розвитку концесійних відносин;

- опосередкована – здійснюється шляхом планування та прогнозування впливу державного регулювання на фінансове забезпечення розвитку концесійних відносин із застосуванням таких методів (оподаткування, ціноутворення, кредитування тощо).

Серед основних завдань механізму державного регулювання фінансового забезпечення розвитку концесійних відносин варто виділити такі: розвиток фінансово-економічних відносин концесійних суб'єктів; забезпечення практичної орієнтації науково-дослідних робіт; інноваційне оновлення виробничих потужностей концесійних об'єктів.

До структури механізму державного регулювання фінансового забезпечення розвитку концесійних відносин необхідно включити певні принципи як основні вихідні положення, незаперечні вимоги, дотримання яких сприятиме ефективному його функціонуванню.

Зазначені принципи можуть бути класифіковані на: загальні – визначення основних напрямів розвитку, спеціальні – для певних секторів економіки (комунальне господарство, житлове господарство, дорожнє господарство тощо), локальні – спрямовані на врегулювання окремих напрямів економічної діяльності (цінової політики, податкової, зовнішньоекономічної, політики фінансового забезпечення).

До загальних принципів державного регулювання фінансового забезпечення розвитку концесійних відносин належать такі:

- наукової обґрунтованості – в основу процесу державного регулювання фінансового забезпечення розвитку концесійних відносин мають бути покладені сучасні наукові розробки та підходи, спрямовані на підвищення ефективності його реалізації;

- системності та безперервності – державне регулювання фінансового забезпечення розвитку повинно мати комплексний та безперервний характер і поширюватись на всі концесійні об'єкти;

- макроекономічної стабілізації – забезпечення практичної реалізації інноваційного розвитку концесійних об'єктів з метою формування інфраструктурних передумов розвитку реального сектору економіки;

- економічної обґрунтованості й пріоритетності – визначення джерел фінансового забезпечення та пріоритетності інноваційних проектів є винятковою прерогативою концесіонера, в основі яких є їх економічне обґрунтування;

- погодження інтересів – в основу процесу державного регулювання фінансового забезпечення розвитку концесійних відносин повинні бути покладені фінансові інтереси всіх його учасників (держави, суспільства, концесіонера, концесіодавця тощо).

Фінансові відносини є органічною складовою економічних відносин, які, у свою чергу, визначаються типом економічної системи. В умовах трансформаційних процесів в економічній системі України та формування принципів ринкової економіки, безперечно, змінюються і підходи, пов'язані з організацією, регулюванням і плануванням фінансових відносин, здійсненням контролю з боку держави за їх ефективністю та результативністю.

Висновки і пропозиції. Відповідно до представленого механізму розкривається сутність державного регулювання фінансового забезпечення розвитку концесійних відносин, яке виявляється у забезпеченні відносин між суб'єктами державного регулювання та концесійними об'єктами, які утворюють цілісну систему з асиметричним впливом її елементів.

Результатом реалізації механізму державного регулювання фінансового забезпечення розвитку концесійних відносин є формування економічної політики та її складових як інструмента реалізації державної регулюючої функції у механізмі фінансового забезпечення розвитку концесійних відносин.

Список використаних джерел

1. Вдовенко Ю. С. Економіко-правова сутність концесії: методологічний аспект / Ю. С. Вдовенко // Економіка і управління : зб. наук. пр. Київського університету економіки і технологій транспорту. – К., 2004. – Вип. 6. – С. 62–69.
2. Виговська В. В. Теоретико-методологічні засади та прагматика забезпечення безпеки страхового ринку України : монографія / В. В. Виговська. – К. : Кондор-Видавництво, 2016. – 358 с.
3. Забаштанський М. М. Концесійні відносини: фінансові детермінанти розвитку в Україні : монографія / М. М. Забаштанський. – К. : Кондор-Видавництво, 2016. – 382 с.
4. Маргасова В. Г. Система забезпечення стійкості національної економіки та її безпеки: теорія, методологія, практика управління : монографія / В. Г. Маргасова. – Чернігів : Десна Поліграф, 2014. – 416 с.
5. Роговий А. В. Економічна безпека: детермінанти забезпечення в умовах циклічності економіки : [монографія] / А. В. Роговий. – К. : Кондор-видавництво, 2017. – 374 с.
6. Роговий А. В. Напрями вдосконалення державного регулювання розвитку комунального господарства України / А. В. Роговий, М. М. Забаштанський, Т. В. Забаштанська // Державне регулювання комунального господарства України : [колективна монографія]. – Ніжин : Орхідея, 2016. – С. 106–126.

References

1. Vdovenko, Yu. S. (2004) Ekonomiko-pravova sutnist kontsesii: metodolohichniy aspekt [The economic and legal essence of the concession: the methodological aspect]. *Ekonomika i upravlinnia: zb. nauk. pr. Kyivskoho universytetu ekonomiky i tekhnolohii transportu – Economics and Management: a collection of scientific works of the Kiev University of Economics and Transport Technologies*, 6, 62–69 [in Ukrainian].
2. Vygovska, V. V. (2016) *Teoretyko-metodolohichni zasady ta prahmatyka zabezpechennia bezpeky strakhovoho rynku Ukrainy [Theoretical and methodological principles and pragmatics of ensuring the safety of the insurance market of Ukraine]*. Kyiv: Kondor-Vydavnytstvo [in Ukrainian].
3. Zabashtanskyi, M. M. (2016). *Kontsesiini vidnosyny: finansovi determinanty rozvytku v Ukraini [Concessional relations: financial determinants of development in Ukraine]*. Kyiv: Kondor-Vydavnytstvo [in Ukrainian].
4. Margasova, V. G. (2014). *Systema zabezpechennia stiikosti natsionalnoi ekonomiky ta yii bezpeky: teoriia, metodolohiia, praktyka upravlinnia [The system of ensuring the stability of the national economy and its security: theory, methodology, management practice]*. Chernihiv: Desna Polihraf [in Ukrainian].
5. Rogovyi, A. V. (2017). *Ekonomichna bezpeka: determinanty zabezpechennia v umovakh tsyklichnosti ekonomiky: [Economic security: the determinants of security in a cyclical economy]*. Kyiv: Kondor-vidavnytstvo [in Ukrainian].
6. Zabashtanskyi, M. M., Zabashtanska, T. V., Rogovyi, A. V. (2016). Napriamy vdoskonalennia derzhavnoho rehuliuвання rozvytku komunalnoho hospodarstva Ukrainy [Directions of improvement of state regulation of development of communal economy of Ukraine]. In *Derzhavne rehuliuвання komunalnoho hospodarstva Ukrainy – State regulation of communal services in Ukraine* (pp. 106–126). Nizhyn: TPK Orkhideia [in Ukrainian].

Забаштанський Максим Миколайович – доктор економічних наук, доцент, доцент кафедри управління персоналом та економіки праці, Чернігівський національний технологічний університет (вул. Шевченка, 95, м. Чернігів, 14035, Україна).

Забаштанський Максим Николаевич – доктор економічних наук, доцент, доцент кафедри управління персоналом і економіки труда, Чернігівський національний технологічний університет (ул. Шевченка, 95, г. Чернігів, 14035, Україна).

Zabashtanskyi Maksym – Doctor of Economics, Associate Professor, Associate Professor of Department of Human resources management and labor economics, Chernihiv National University of Technology (95 Shevchenka Str., 14035 Chernihiv, Ukraine).

E-mail: mazani@ukr.net

Роговий Андрій Віталійович – доктор економічних наук, доцент, доцент кафедри туризму, Чернігівський національний технологічний університет (вул. Шевченка, 95, м. Чернігів, 14035, Україна).

Роговой Андрей Виталиевич – доктор экономических наук, доцент, доцент кафедры туризма, Черниговский национальный технологический университет (ул. Шевченко, 95, г. Чернигов, 14035, Украина).

Rogovyi Andrii – Doctor of Economics, Associate Professor, Associate Professor of Department of tourism, Chernihiv National University of Technology (95 Shevchenka Str., 14035 Chernihiv, Ukraine).

E-mail: rogovoy1976@ukr.net

Євтушенко Юрій Вікторович – здобувач кафедри управління персоналом та економіки праці, Чернігівський національний технологічний університет (вул. Шевченка, 95, м. Чернігів, 14035, Україна).

Евтушенко Юрий Викторович – соискатель кафедры управления персоналом и экономики труда, Черниговский национальный технологический университет (ул. Шевченко, 95, г. Чернигов, 14035, Украина).

Yevtushenko Yurii – PhD student of Department of Personnel Management and Labor Economy, Chernihiv National University of Technology (95 Shevchenka Str., 14035 Chernihiv, Ukraine).